אחרי ג

א. בנוגע דעם וידוי פון כהן גדול אויפן שעיר המשתלח זאגט דער פסוק [1] „והתודה עליו את כל עונות בנ״י ואת כל פשעיהם לכל חטאתם״. און פון דעם לערנט אפ רבי מאיר [2] אז דער סדר פון וידוי איז „(כיצד מתודה) עויתי פשעתי וחטאתי״. די חכמים [2] אבער האלטן ניט ווי ר״מ — ווייל „עונות אלו הזדונות״, „פשעים אלו המרדים״ און „חטאתם אלו השגגות״, און „מאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות (בתמי׳)״; נאר דער סדר איז „חטאתי ועויתי ופשעתי״.

בשייכות דעם וידוי וואס יעדער איז מחוייב צו זאגן ווען ער טוט תשובה, פסק׳נט דער רמב״ם [3]: כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה וזהו עיקרו של וידוי.

ווייטער [4] אבער ברענגט אראפ דער רמב״ם (וועגן דעם וידוי וואס יעדערער איז מחוייב צו זאגן ביוהכ״פ) „הוידוי שנהגו בו כל ישראל אבל אנחנו חטאנו (כולנו) והוא עיקר הוידוי״. און אזוי ווערט געפסק׳נט אין טור [5] און רמ״א [6], ובלשון פון אלטן רבינ׳ן אין שו״ע [7]: אם אמר סתם חטאתי יצא ידי מצות וידוי. . דארף מען פארשטיין: פון סתימת לשון הנ״ל איז משמע אז דער וידוי בלשון „חטאתי״ אליין (ניט זאגנדיק „עויתי ופשעתי״) איז געגנוג אויף אלע עבירות, אפילו אויף „זדונות״ ו„מרדים״ [8] — ולכאורה: פארוואס זאל דער וידוי פון „חטאתי״ (אז ער האט עובר געווען בשוגג) מספיק זיין אויך אויף מרדים וזדונות [9]?

ב. אע״פ אז „עיקר הוידוי״ איז דאס זאגן „חטאתי״ און ער איז יוצא דערמיט „מצות וידוי״ — לכתחילה אבער, צוליב שלימות מצות הוידוי, דארף מען זאגן (ווי דערמאנט פריער פון רמב״ם) „אנא השם חטאתי עויתי פשעתי כו׳ והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה״. נאכמער: אין ספר המצות [10]

---

1) פרשתנו טז, כא.
2) יומא לו, ב.
3) הל׳ תשובה פ״א ה״א.
4) שם פ״ב ה״ח. ע״פ יומא פז, ב.
5) או״ח סתר״ז.
6) שם ס״ג (אבל להעיר משל״ה הובא במג״א שם).
7) שם סעיף ד.

8) בלח״מ הל׳ תשובה פ״ב שם כתב שצריך לומר גם עוינו פשענו אלא שהרמב״ם סמך על מה שמפרש לעיל רפ״א ס״ו. וראה גם פר״ח או״ח שם סק״ג (בסופו). פרמ״ג שם א״א סק״ה. מנ״ח מצוה שסד.
אבל בשו״ע אדה״ז (וכן בטור ורמ״א שם) מוכרח שכוונתו רק ל„חטאתי״ (שהרי אינו מזכיר כלל עויתי פשעתי בעיקר הוידוי). וראה ג״כ כד הקמח ע׳ וידוי מדרז״ל.
9) אבל להעיר מראב״ע פרשתנו (טז, ל): חטאת שם כלל ע״כ תמצא על השגגה ועל הזדון.
10) מ״ע עג. וכ״ה בחינוך מצוה שסד. יראים סי׳ שסג (בוידוי בעת הבאת חטאת). ובחובת הלבבות שער התשובה רס״ד ב„גדרי התשובה״: שיתודה בהם ויבקש המחילה עליהם. ועד״ז בחבור התשובה להמאירי (מאמר א׳ פ״ח) בארבעה „תנאי התשובה״. וברס״ג (בס׳ האמונות והדעות מ״ה ס״ה) בד׳ „עניני

*) ובפרט שבכו״כ דפוסים וכתי׳ (נסמנו ב„ספר המדע״ לרמב״ם ירושלים תשכ״ד) הגירסא „אבל אנחנו חטאנו כול׳ (או וגומ׳)״

זאָגט דער רמב"ם, אז אין וידוי איז מען אויך כולל בקשת כפרה („ויבקש כפרה" [11]).

קומט אויס, אז אין וידוי זיינען דא צוויי ענינים: א) „עיקר הוידוי" (אדער „מצות הוידוי") וואס אויף דעם איז גענוג „חטאתי"; ב) די שלימות פון וידוי, וואס עס זאגט זיך אויס די שלימות פון תשובה — און אויף דעם זיינען נויטיק די אלע פרטים הנ"ל אין וידוי.

ג. צו פארשטיין דאס, דארף מען פריער מבאר זיין די פלוגתא פון תנאים [15] וועגן „חלוקי כפרה":

„שאל ר' מתיא בן חרש את ר' אלעזר בן עזרי' ברומי שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהי' רבי ישמעאל דורש. אמר שלשה הן ותשובה עם כל אחד ואחד. עבר על עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלין לו כו' עבר על ל"ת ועשה תשובה תשובה תולה ויוהכ"פ מכפר כו' עבר על כריתות ומיתות ב"ד ועשה תשובה תשובה ויוהכ"פ תולין ויסורין ממרקין כו' אבל מי שיש חילול השם בידו אין כח לא בתשובה לתלות ולא ביוהכ"פ לכפר ולא ביסורין למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת כו'".

פרעגן אויף דעם מפרשים: אויך ראב"ע רעכנט דאך אויס פיר חלוקי כפרה, איז וואס זאגט ער „שלשה הן"?

התשובה" הזכיר רק „בקשת כפרה" (ולא — וידוי •).

ולהעיר מאגה"ת לאדה"ז ס"א: „לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג כו' רק הוידוי ובקשת מחילה" ••. ובסהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה רס"א: הוידוי הנק' בקשת מחילה כדאי' ברמב"ם פ"א כו' •••.

11) כ"ה בהוצאת קאפח. ובדפוסים לפנינו: ויבקש המחילה.

12) ועד שרק מצות וידוי נמנה במנין המצות להרמב"ם, כמשנ"ת בארוכה במ"א [לקו"ש נשא תש"נ. חידושים וביאורים בש"ס סי"ח. — נדפס גם בלקו"ב לתניא ח"ב ע' מב ואילך. ועיי"ש (ולקו"ב ס"ע מא ואילך) שזהו הביאור במ"ש הרמב"ם (שם פ"ב ה"ג) ד„כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב ה"ז דומה לטובל ושרץ בידו כו'" — כי ע"י דוגמא זו מובן איך שוידוי ענינו ביטוי התשובה שבלב בדיבור, עיי"ש].

13) ס"א.

14) להעיר מהמבואר (לקו"ד ח"א נ, סע"א ואילך. סה"מ תש"ד ע' 30) בענין יתודה בלחש בעת תקיעת שופר.

15) יומא פו, א. וראה ירושלמי סוף יומא (וש"נ) — בשינוי (כדלקמן בפנים והערה 17). אבות דר"נ פכ"ט, ה. מדרש משלי ס"י. וראה תוספתא יומא פ"ד, ט. מכילתא יתרו כ, ז.

•) ולא מנה וידוי במנין המצות שלו (ראה ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג פרשה מב).

••) ב„בקשת מחילה" לכאורה כוונתו רק להרמב"ם (בסהמ"צ) ולא להסמ"ג, שהרי בסמ"ג (מ"ע טז) לא נזכר (בפירוש) בקשת מחילה. וראה שוה"ג שלאחי"ז.

•••) וצע"ק שהרי ברמב"ם שם לא נזכר „בקשת מחילה". ואולי הכוונה ל„אנא (השם)" שברמב"ם (ועד"ז בסמ"ג) שם. ולהעיר ממנ"ח שם (ע"ד אמירת „אנא השם").

זיינען דא אויף דעם צוויי ביאורים:

א) דער פירוש פון מהרש"א[16] (און אזוי שטייט בפירוש אין ירושלמי[17], ווי ער ברענגט דארט אראפ), אז תשובה, וויבאלד זי דארף זיין „עם כל אחד ואחד", ווערט זי דערפאר ניט אריינ־גערעכנט צווישן די חלוקים אין כפרה[18]; די „חלוקי כפרה" זיינען בלויז דריי: יו"כ, יסורים און מיתה.

ב) דער פירוש פון עקידה[19] — אז אין די „חלוקי כפרה" ווערן גערעכנט נאר די וואס „האדם יתכפר בהם בחייו" (ווייל „אין המתים נכנסים למנין חלוקי כפרה אלא בע"ת שהם חיים"[20]); און דעריבער ווערט חילול השם ניט אריינ־גענומען אין חשבון פון די „חלוקי כפרה"[21], היות אז חילול השם איז א זאך וואס „לא יכופר עד ימותון".

איינע פון די שווערישקייטן[22] אין פירוש המהרש"א איז: לויט זיין פירוש קומט אויס, אז דער שינוי און אויפטו פון ראב"ע (אז „שלשה הן" — ניט „ארבעה חלוקי כפרה") איז ניט קיין ענין וואס איז נוגע להלכה, און ניט קיין חידוש אין דעם ענין הכפרה — ווייל

---

16) חדא"ג שם. וכ"ה בפסקי הרי"ד יומא שם.

17) שם („ג' הם חוץ מן התשובה").

18) כפשטות לשון הגמרא „ג' הן ותשובה עם כל אחד", וכפרש"י ד"ה א"ל יומא שם (כמ"ש בחדא"ג שם) — „אבל תשובה אינה מן החלוקין שהיא צריכה לכולן". וראה שוה"ג הג' להערה 21.

19) פרשתנו שער סג ד"ה ועתה ראה. הובא בתוספות יהכ"פ (למהרי"ם חביב) יומא שם ד"ה שאל (ושם, שכן מפרש בכס"מ הל' תשובה ספ"א, עי"ש). וכן מוכח דעת מנורת המאור בהקדמה לנר ה'.

20) תוספות יהכ"פ שם.

21) ואף שתשובה „צריכה לכולן" (לשון רש"י שם) — מ"מ אפשר למנותה בה„חלוקי כפרה", כי: (א) מכיון דבמ"ע צריך רק תשובה, הרי זה דתשובה לבד מכפרת הוי חלוקה בפ"ע. וראה גם פסקי הרי"ד שם. (ב) בפרט את"ל דבכל אחד מהחלוקי כפרה צ"ל התשובה באופן אחר (בעבירות חמורות — תשובה חזקה יותר וכו')••, הרי ודאי דזה שבמ"ע תשובה

•) ובלאה"כ מוכרח לפרש כן בתוספתא (ומכילתא) שם שמונה ארבעה חלוקי כפרה כו' (גם) עבר על עשה כו'.

••) עיין תניא ח"א פי"א: אם שב בתשובה הראוי' כו' בשלשה חלוקי כפרה כו'.

לבד מכפרת הוי חלוקה בפ"ע (מכיון שאינה דומה תשובה זו להתשובה שצ"ל בשאר חלוקי כפרה). (ג) ודוחק קצת — „חלוקי כפרה" פירושו (לא דברים המכפרים, כ"א) חלוקי העבירות••• בנוגע (לא לעונש שלהם, קרבנם וכו' — כ"א) לכפרתם, שהם ד'.

22) נוסף ע"ז שרק לפירוש העקידה מודגש בלשון ראב"ע גופא מה הם הג' חלוקים — כי תיכף לאחרי אמרו „ג' הן כו'" מונה הג' חלוקים „עבר על עשה כו' ל"ת כו' כריתות ומיתות ב"ד כו'", ואח"כ מסיים „אבל (המורה על ענין חדש שלפעמים אינו בהמשך להקודמו. וראה גם תוס' יהכ"פ שם) מי שיש חילול השם בידו כו'":

משא"כ לפירוש המהרש"א נמצא, ש„ג' הן" קאי — לא על הבבא שבאה תיכף לאח"ז, כ"א מתחיל מהבבא „עבר על ל"ת כו'" (ומפסיקה ביניהם הבבא „עבר על עשה כו'") !

[ואף שגם בירושלמי הלשון — (א) „ג' הם כו'" ולא קאי על הבבא שלאח"ז „עבר על מ"ע כו'" (כנ"ל בפנים והערה 17), (ב) גבי חילול השם „אבל מי שנתחלל בו ש"ש כו'",

הרי שם מפורש „חוץ מן התשובה" ואין מקום לטעות ד„עבר על מ"ע כו'" נכלל ב„ג' הם"•; משא"כ בבבלי, אם כוונתו כן הול"ל (לא „תשובה עם כל אחד", כ"א) „חוץ מן התשובה" (כבירושלמי)].

••• וכן משמע בפרש"י שם ד"ה חלוקי כפרה („שחלוקין בכפרתן"). ד"ה א"ל („ש"ש עבירה שהיא צריכה לזה ואינה צריכה לזה"). אבל ראה הערה 18.

•) וכן בתוספתא יומא שכותב „אבל" בבבא דחילול השם — אין מקום לטעות שלא נכלל בה„חלוקי כפרה", שהרי מפורש שם „ארבעה חלוקי כפרה".

ומה שמדגיש (בירושלמי ותוספתא שם) „אבל" — הוא מכיון שסו"ס חילול השם שונה מג' בבות שלפנ"ז בענין עיקרי, כבפנים (וראה תוס' יהכ"פ שם בא"א קצת). ועוד י"ל ואכ"מ

סיי דער שואל רמב"ח און סיי דער עונה ראב"ע זיינען בשיטה אחת, אז ביי „עבר על עשה" איז געוג תשובה אליין — דער אונטערשייד צווישן זיי איז ניט מער ווי בנוגע צו חשבון בעלמא, צי אויך תשובה איז צווישן די חלוקי כפרה אדער ניט[23];

אויך דארף פארשטיין: אין וואס באשטייט די סברא פון דער פלוגתא צווישן רמב"ח (און אזוי שטייט אין תוספתא[24]) וואס האלט אז „ארבעה חלוקי כפרה" וואס תשובה איז בכללם, און ראב"ע וואס האלט אז „שלשה הן"?

דעריבער לערנט דער עקידה אז מיט „שלשה הן" איז ראב"ע שולל חילול השם, וואס דערמיט טוט ער אויף, אז כפרה איז מחיים דוקא, אבער לאחרי מיתה „לא שייכא בי' כפרה"[25].

אבער אויך אין דעם פאדערט זיך ביאור: וויבאלד אז אויך ביי חילול השם איז נאר „לא יכופר עד ימותון", ד. ה. אז דורך מיתה איז דא (אויך לויט ראב"ע) א כפרה פאר דער נשמה (עכ"פ)[26] און „אין מזכירין לו דבר כו' לענשו ע"ז ח"ו בעוה"ב"[26a] — היינט וואס איז פארט די נפק"מ[27] (אויך לפי פי' העקידה) צווישן רמב"ח און ראב"ע?

ד. דער אלטער רבי אין אנהויב אגרת התשובה זאגט: „תניא בסוף יומא שלשה חלוקי כפרה הם ותשובה עם כל אחד", און ברענגט דערנאך די דריי בבות — „עבר על מ"ע כו' עבר על מל"ת כו' עבר על כריתות ומיתות ב"ד כו" — און איז דערנאך מסיים „עכ"ל הברייתא" — און ברענגט בכלל ניט אראפ די בבא וועגן חילול השם (און איז עס אפילו ניט מרמז דורך מוסיף זיין „וכו" נאך דער בבא „עבר על כריתות ומיתות ב"ד").

דערפון איז פארשטאנדיק, אז דער אלטער רבי לערנט, אז דאס וואס ראב"ע זאגט „שלשה הן" מיינט ער צו שולל זיין (ניט „עבר על מ"ע כו'", כפירוש המהרש"א, נאר) חילול השם (כפירוש העקידה).

לכאורה: וואס איז נוגע אין „אגרת התשובה" — וואו דער אלטער רבי איז מבאר „מצות התשובה" און עבודת התשובה ע"ד הנגלה וע"ד הסוד כו' — צו מקדים זיין אז נאר „ג' חלוקי כפרה הם" און מיט דער הדגשה אז חילול השם איז ניט בכלל?

קען מען זאגן, אז היא הנותנת: דורך ברענגען די „חלוקי כפרה" גלייך אין

---

23) אבל ראה שירי קרבן לירושלמי סנהדרין ר"פ חלק.

גם אפשר לומר דלרמב"ח כיון שהתשובה בכאו"א היא באופן אחר (כנ"ל הערה 21) אפשר למנות תשובה בחלוקי כפרה, משא"כ לראב"ע כיון שהתשובה היא בעיקרה ובנקודה שווה בכאו"א לכן אינה מה„חלוקי כפרה".

אבל — ה"ז דוחק גדול לומר שהתשובה בכהנ"ל נחשבות לאחת כיון ששווה היא בנקודתה (משא"כ בהבפועל). ומלשון אדה"ז (נעתק לעיל בשוה"ג הב' להערה הנ"ל) מוכח, שגם לראב"ע דג' חלוקי כפרה הן יש חילוק באופן התשובה בכ"א מהחלוקי כפרה.

24) שם. ומזה מובן דלא בטלה דעה זו גם לאחרי מענה ראב"ע.

25) לשון העקידה שם.

26) בעקידה שם: „לא זכרו בו כפרה .. כי אחר המות אינו הוא עצמות האדם .. אבל הוא במציאות נבדל מהראשון". אבל צריך ביאור, שהרי עיקר האדם הוא נשמתו (ועוד שהכפרה לאחרי מיתה — נוגעת גם להגוף, כמרז"ל (סנהדרין צא, ריש ע"ב) „מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד"). ולכן נראה כבפנים.

26a) לשון אדה"ז — אגה"ת רפ"ב.

27) ודוחק גדול לומר דנפק"מ בנוגע להגוף כשיקום בתחה"מ.

התחלת אגרת התשובה איז דער אלטער רבי מדגיש, אז די שלימות פון תשובה איז דאס וואס זי ברענגט די כפרה [וואס דערפאר ברענגט ער אין אגרת התשובה [28] אויך וועגן די תענית'ים וכו' וואס פאדערן זיך לגמר כפרה — ווייל דאס אלץ גייט אריין אין תכלית און שלימות פון תשובה], וכדלקמן סעיף ז'.

און דערמיט וואס ער איז מדגיש, אז עס זיינען בלויז דא „שלשה חלוקי כפרה" און חילול השם איז ניט פון זיי — איז ער מסביר, אז דער ענין הכפרה ווי עס איז א טייל פון (שלימות) מצות התשובה (און דערפאר דארפ'ן עס מבאר זיין אין „אגרת התשובה") — ד.ה. דאס וואס כפרה איז דער תכלית פון תשובה — איז נאר אט די כפרה וואס טוט זיך אויף מחיים (און ניט די כפרה אויף חילול השם וואס קומט לאחרי מיתה), ווייל אייניגער פון די עיקרים פון מצות התשובה איז דאס וואס ענינה איז מחיים דוקא, כדלקמן סעיף ח'.

ה. דער ביאור בכל זה:

גלייך נאכן ברענגען די ברייתא פון סוף יומא, זאגט דער אלטער רבי (אין אגרת התשובה): והנה מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד .. שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה כו' ולא יעבור עוד מצות המלך כו'.

פון דעם דיוק הלשון „מצות התשובה מה"ת היא עזיבת החטא בלבד" איז מובן בפשטות, אז דער אלטער רבי איז דער־מיט שולל אלע אנדערע ענינים (אויסער „עזיבת החטא") — אויך חרטה און וידוי.

— אין חובת הלבבות [29] שטייט, אז אויך חרטה און וידוי, צוזאמען מיט עזיבת החטא (וקבלה על להבא), זיינען פון די גדרי התשובה: און אלס „תנאי גדרי התשובה" רעכנט ער דארט [30] אויס צוואנציק ענינים (אויך רבינו יונה אין שערי תשובה [31] רעכנט אויס די דריי זאכן אלס „יסודות התשובה", און צוואנציק ענינים אלס „עיקרי התשובה" [32]);

אבער פון דעם וואס דער אלטער רבי זאגט אז מצות התשובה איז „עזיבת החטא בלבד" איז מוכח, אז דער אלטער רבי נעמט אן: הגם חרטה און וידוי זיינען פון „גדרי התשובה" און „יסודות התשובה", זיינען זיי אבער ניט עצם *[32] התשובה. עצם התשובה איז „עזיבת החטא בלבד" [33], און דעריבער איז מען מיט עזיבת החטא אליין יוצא מצות התשובה.

ו. דער טעם פארוואס מצות התשובה איז בעיקר (ניט די חרטה על העבר כו', נאר) די החלטה גמורה בלב על להבא, ניט צו באגיין מער קיין זינד — איז ווייל מצות התשובה באשטייט אין דעם וואס זי דארף אויפטאן אין מענטשן מכאן ולהבא: ער זאל ווערן אויס רשע און ווערן א צדיק גמור; אבער ניט בנוגע דעם עבר, אז אים זאל

28) פ"ב־ג.

29) שער התשובה רפ"ד.

30) פ"ה.

31) שער א' בעיקר הח' (ס"ט). ועד"ז ברס"ג וחבור התשובה דלעיל הערה 10.

32) שער א' ס"י ואילך.

*32) י"ל מעין דוגמא בהלכה — בלע"ז: משהו איסור — למ"ד חצי שיעור מותר (לאוכלו וכו') מה"ת.

33) להעיר מלשון הרמב"ם הל' תשובה (פ"ב ה"ב): ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד כו' וכן יתנחם על שעבר כו'. וראה לקמן הערה 51.

נמחל ווערן און נתכפר ווערן דער חטא וואָס ער האָט געטאָן פריער.

ד. ה. בפועל קומט דורך תשובה (אויך) די כפרה אויפן עבר, אבער עס איז ניט קיין חלק פון עצם התשובה. ויתרה מזו י"ל: עס איז נאָר וואָס רצה הקב"ה אז בשעת דער מענטש וועט טאָן תשובה וועט ער עס מכפר זיין.

[און דעריבער, אפילו רבינו יונה, וואָס לפי שיטתו איז חרטה על העבר און וידוי פון „יסודות התשובה" (כנ"ל ס"ה), רעכנט ער[34] אבער ניט אין דעם די בקשת כפרה. בקשת כפרה איז אין ענין פון תפלה, ביים תשובה טאָן בעט מען אויך ביים אויבערשטן ער זאָל מכפר זיין די חטאים[35]; דאָס איז אבער ניט מגדרי התשובה].

נאָכמער: ס'איז אפילו ניט קיין תוצאה הכרחית פון תשובה — ועאכו"כ אז ס'איז לגמרי ניט מעכב בתשובה[36]; ווי ס'איז מוכח פון דעם, אז ס'זיינען דאָ אזוינע עבירות ביז ווי „בא על הערוה והוליד ממנה ממזר" — וואָס ווערן ניט נתכפר אפילו דורך יו"כ און יסורים כו'[37], און אעפ"כ, גלייך ווי ער טוט תשובה ווערט ער אויס רשע, ער איז „עושה מעשה עמך"*[37].

ז. אעפ"כ ברענגט דער אלטער רבי אין „אגרת התשובה" אויך ענינים וועגן כפרה (כנ"ל ס"ד). וואָס פון דעם איז פאַרשטאַנדיק, אז אויך כפרה איז נוגע אין מצות התשובה.

איז דער ענין אין דעם: אין תשובה זיינען פאַראַן צוויי ענינים: א) די תשובה עצמה, וואָס דער מענטש טוט, און ענינה איז — מכאן ולהבא כנ"ל. ב) דער תכלית[38] און מבוקש (ומסובב[39]) פון תשובה, אז דער אויבערשטער זאָל אים מכפר זיין אויף זיינע עבירות, ביז ער זאָל ווערן „מרוצה וחביב לפניו ית' כקודם החטא"*[26]. און מצד דעם דאַרפן זיין (צוזאַמען מיט „עזיבת החטא") אויך די אַנדערע „גדרי התשובה" — חרטה על העבר, וידוי וכו'*[39].

[אבער אעפ"ז אז דער מבוקש פון תשובה איז כפרה (על העבר), פונדעסטוועגן, כאמור לעיל, אויך ווען די תשובה ברענגט ניט די כפרה, איז עס ניט מעכב די מצות התשובה אפילו ניט די פעולה עיקרית שלה[40] (וואָס איז מכאן ולהבא)].

---

34) משא"כ ברס"ג הנ"ל. ולהעיר אשר בחובת הלבבות ומאירי שם הזכירו בקשת מחילה ב„גדרי („תנאי") התשובה".

35) עיי"ש פ"א „העיקר הט'ו התפלה. יתפלל אל השם ויבקש רחמים לכפר את כל עונותיו", עיי"ש.

36) עיין מנ"ח מצוה שסד (ומוכיח כן מש"ס קידושין מט, ב. עיי"ש. וראה חלקת מחוקק לשו"ע אה"ע סל"ח סקמ"ד). ועיי"ש תשובת חת"ס „קובץ תשובות" (ירושלים תשל"ג) תשובה כא. בית אלקים (להמבי"ט) שער התשובה פ"ב.

37) חגיגה ט, א (במשנה). יבמות כב, ב.

*37) יבמות שם.

38) אף שנקודתה — כבכל המצות — לקיים זה שציוונו לעשות תשובה.

39) ואף שעצם התשובה היא „עזיבת החטא בלבד" (שאינה שייכת לכאורה לכפרה), כנ"ל סעיף ו' — מ"מ, הכפרה היא מסובבת מעצם התשובה (שלכן יכולה היא להיות המבוקש ותכלית שלה), כי ע"י עזיבת החטא נעשה (בדוגמת) מציאות אחרת (ויתרה מזו מציאות הפכית: צדיק — היפך דרשע) — ואיך יענישוהו או אפילו יזכירוהו דבר וחצי דבר • ע"ז שנעשה אחר (ע"ד שינוי השם דמבטל גזר דין — סמ"ג (מ"ע סז) ור"ן הובאו בחדא"ג מהרש"א לר"ה טז, ב).

*39) וי"ל שלכן ס"ל להרמב"ם ועוד, שבקשת כפרה היא בכלל הוידוי וגדרי התשובה (ראה לעיל ס"א והערה 10 ובהנסמן בהערה 34) — כיון שזוהי התכלית והמבוקש של תשובה.

40) וע"ד זה (ולא ממש) מצינו בתפלה, שענינה בקשת צרכיו (רמב"ם ריש הל' תפלה. ועוד), שיש בה ב' ענינים: א) המצוה שעל האדם — לבקש ולהתפלל כו', ב) המבוקש דתפלה, שהקב"ה ימלא

*) לשון אגה"ת רפ"ב (ע"פ ב"ק ע, ב).

ח. כידוע, איז קיום המצות דוקא בעוה"ז נשמות בגופים, און ניט בג"ע לאחרי צאתם מהגוף, וכדרשת רז"ל עה"פ [41] במתים חפשי. איז כשם ווי קיום המצות איז ווען די נשמה איז אין גוף, אזוי דארף אויך זיין דער אויפטו העיקרי פון קיום המצות (ניט דער שכר הבא לאחרי הקיום — לנשמה בג"ע, נאר) אז ער איז מקיים תכלית בריאתו — אני נבראתי לשמש את קוני [42], ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש [43] — בלשון החסידות ווערן בצוותא (מצוה לי' צוותא [44]) וחיבור מיט השם מצווה המצות, ממשיך זיין אור אין דער נשמה ווי זי איז אנגעטאן אין גוף, ביז צו מזכך זיין דעם גוף אליין [45], אז ער זאל ווערן א כלי לאלקות.

פון דעם איז מובן בנוגע צו "מצות התשובה", אז דאס וואס איר מבוקש און תכלית איז "כפרה" — איז (עיקרה) די כפרה וואס טוט זיך אויף אין דער נשמה ווי זי איז אנגעטאן אין גוף און אין דעם גוף אליין [46], משא"כ די כפרה וואס "מיחה ממרקת" (כאטש אז אויך דער ענין, אז עס זאל זיין די כפרה ע"י מיתה, טוט זיך אויף דורך תשובה).

און דאס איז דער חידוש פון ראב"ע וואס זאגט "שלשה הן": רמב"ח רעדט ווען עניני כפרה אלס כפרה. ובמילא רעכנט ער ד' חלוקי כפרה, אויך חילול השם, ווייל אויך אין דעם פאל איז פאראן די כפרה פאר דער נשמה, עכ"פ לאחרי יציאתה מן הגוף;

ראב"ע [47] אבער רעדט ווען דעם ענין הכפרה בשייכות צו מצות תשובה [47*] (או יתרה מזו: ער רעדט ווען דעם ענין פון תשובה, ווי דורך תשובה ווערט דער "ונקה" — "מנקה הוא לשבין" [48]),

---

בקשתו; ומ"מ גם כשיודע שלא תמולא בקשתו — כי עליו נאמר (ישעי' א, טו. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ז) "גם כי תרבו תפלה אינני שומע" — הרי פשוט שבתפלתו מקיים מצות התפלה. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 119.

41) תהלים פח, ו. שבת ל, א. וש"נ.

42) קידושין בסופה.

43) יתרו יט, ו.

44) לקו"ת בחוקותי מה, ג. ד"ה רבי אומר ה'ש"ת ספ"א ואילך. ועוד.

45) עיין תניא פל"ז.

46) ונפק"מ גם באופן התשובה — שצ"ל באופן ששייך להגוף • ותשובת ראב"ד ש"געה בבכי' עד שיצתה נשמתו" (ע"ז יז, ס"א) הייתה ע"ד הוראת שעה (ראה תניא ספמ"ג. מאמרי אדה"ז תקס"ב (ע'

•) להעיר מד"ה אחרי מות, תרמ"ט (קה"ת, תשכ"ב) בפי' בקרבתם גו' רצוא בלי שוב. וראה אוה"ח ריש פרשתנו.

ז**, יג)). וראה המשך תער"ב פש"ב: וגם לא ע"י סיגופים ותעניות ששוברים הגוף (ראה תורת הבעש"ט — היום יום ע' כג).

ואולי י"ל שזהו טעם הפנימי למ"ש אדה"ז הענין ד"אסור לו להרבות בתעניות כו'" באגרת התשובה (פ"ג). וי"ל דמ"ש שם (בנוגע למספר הצומות העודפים על רנ"ב וכו') "יפדה בצדקה" הוא בדוקא (ולא שיכול לפדותם בצדקה). ואכ"מ.

47) להעיר אשר הי' כהן, איש החסד, ונשיא ועשיר בבהמות (שבת נד, ב), משא"כ רמב"ח שמוזכר בתור ראש ישיבה (סנה' לב, ב. — ולהעיר מתנחומא — באבער — הוספה לפ' חוקת).

47*) שלכן מדגיש "ותשובה עם כל אחד".

48) יומא שם. ואת"ל ש"שאל רמב"ח כו'" הוא המשך הברייתא "מנקה הוא לשבין כו'" (כדמשמע קצת ג"כ בע"י שם. ס' המוסר (לר"י כלץ) פ"ב) — יומתק ביותר מה שאדה"ז מפרש דראב"ע בבבלי מפרש הג' חלוקי כפרה בשייכות לתשובה (כבפנים), כי הוא המשך הברייתא ד"מנקה הוא לשבין כו'"; משא"כ בירושלמי שלא הובאה שם התחלת הברייתא, חלוקי הכפרה אינם בשייכות לענין התשובה, ולכן גם ראב"ע מודה שחילול השם הוא בכלל חלוקי כפרה.

[ומה שראב"ע מונה רק ג' חלוקי כפרה (ולא ד',

**) — ומש"כ בל"ח ובס' הליקוטים להאריז"ל תהלים לב — הוא לתרץ במה בא לעוה"ב ובמה יתכפר.

רעכנט ער דעריבער בלויז ג׳ חלוקי כפרה — אט די וואס זייער כפרה איז מחיים, ווייל אין דעם באשטייט דער אויפטו (העיקרי) פון (אלע מצות כולל — מצות) תשובה [49], כנ״ל.

און דעריבער, איז אין „אגרת התשובה״, וואו דער אלטער רבי רעדט וועגן ענין הכפרה מצד איר שייכות צו תשובה, ברענגט ער „שלשה חלוקי כפרה״ און חילול השם גייט ניט אריין אין דעם.

ט. כשם ווי אין תשובה זיינען פאראן די צוויי ענינים — (א) תשובה עצמה, וואס עיקרה איז מכאן ולהבא. (ב) שלי־מות התשובה, וואס ברענגט דעם תיקון וכפרה אויפן עבר — אזוי איז עס בנוגע דער מצוה פון וידוי (וואס דאס איז ווי די תשובה שבלב קומט אראפ אין דיבור, כנ״ל סעיף ב׳) אז אויך אין איר זיינען פאראן די צוויי ענינים:

(א) דער עיקר („מצות״) הוידוי איז דאס זאגן „חטאתי״, ווייל דאס דריקט אויס די „מצות התשובה״ [50] — קבלה על להבא [51]: היות ער ענערקענט אז דאס וואס ער האט געטאן איז א חטא, מיינט עס במילא אז ער באשליסט ניט צו טאן דאס נאכאמאל.

עס הערט זיך אבער ניט אין דעם די ריכטיקע חרטה על העבר, וואורום מיט

כרמב״ח) — יש לומר, שמונה רק החלוקות שהכפרה בהן היא חידוש, מכיון שבאה מלמעלה (משא״כ בכפרה שמצד תשובה, אין בה חידוש (כ״כ), מכיון שהאדם שב ותיקן עונותיו. ע״ד מש״כ בצפע״נ (להרימ״ט) רלג, ב). ועוד י״ל. ואכ״מ].

49) וי״ל שנפק״מ גם בפועל. כי לפי ראב״ע [שהכפרה שהיא תכלית התשובה היא מחיים דוקא], וע״פ הכלל דאין לך דבר שעומד בפני התשובה [שהכוונה בזה לא רק שנעשה צדיק, כ״א שיכול לתקן החטא, כפרה. כדמוכח באגה״ת רפ״ד וספ״ט] — צריך לומר, שגם בחילול השם אפ״ל כפרה מחיים (ע״י אופנים שונים — כמבואר בשע״ת לר״י שער א׳ עיקר הי״ז (סמ״ז). שער ד׳ ס״ה. שם סט״ז. וראה זח״ג קכ, סע״ב ואילך. ועוד).

ואולי י״ל דזה שחילול השם — שפירושו „מחטיא אחרים״ (רש״י ד״ה חה״ש יומא שם) — אין לו כפרה מחיים הוא ע״ד מ״ש רש״י (ד״ה השתא יבמות כב, ב — לענין העון דהוליד ממזר שאינו יכול לתקון) ד„עונו גלוי ונזכר (כל זמן שממזר קיים)״; וא״כ י״ל, שע״ז שמחזיר בתשובה אותם שהחטיא ומקדש ש״ש בהם, שע״ז שוב אין „עונו גלוי ונזכר״, יש לו כפרה *. ועדמ״ש בשע״ת לאדהאמ״צ (ח״ב מב, סע״ד. וראה גם שם ח״א נד, סע״ד) ה„מעשה שהי׳ בבע״ת א׳ . . ומתו פתאום . . כל ממזרים הנולדים מעונו כו׳״.

---

*) ומה שמיתה ממרקת — אף שהעון עדיין „גלוי ונזכר״ — כי ע״י מיתה בטלה (וראה עקידה — הובא בהערה 26) מציאות החוטא, במכש״כ מהנ״ל בהערה 39. ולהעיר שבכלל אין להעניש הנשמה (או הגוף) בפ״ע, כמשל ה„חיגר״ ו„סומא״ כו׳ (סנהדרין צא, סע״א ואילך). (ולהעיר מההסברה בזה דהאשה קונה א״ע במיתת הבעל (משנה ריש קידושין) — שהוא (מפני דין — שהמיתה מתירה, או) מפני מציאות טבעי — שבטלה מציאות הבעל — צפע״נ מהד״ת סא, א׳ב).

(ולכאורה צ״ע: עפ״ז גם בבא על הערוה והוליד ממזר (או קודם השבת הגזילה — אף שיצאה מרשותו) צ״ל מיתה ממרקת (שהרי בטלה מציאות החוטא), ומרש״י וכו׳ משמע שאא״פ לו להתכפר „כל

50) אלא שמ״מ, גם „עיקר הוידוי״ אינו מעכב במצות התשובה עצמה (שהיא עזיבת החטא, קבלה בלב) — ראה קרית ספר ריש הל׳ תשובה. מנ״ח דלעיל הערה 36.

51) ובזה יומתק זה שהרמב״ם (הל׳ תשובה פ״ב ה״ג) מביא הדוגמא ד„טובל ושרץ בידו״ למי ש„(מתודה בדברים ו)לא גמר בלבו לעזוב״ (ולא הזכיר כאן „חרטה״ כדלעיל ה״ב) — ראה לעיל הערה 12.

זמן שממזר קיים״ ? ואולי י״ל שקיים חלק השותפות שלו בהוולד שהוליד (וכח העש״ז שלו בהגזילה).

— ולהעיר מזח״ג מד, ב שלכאורה משמע שהפסוק „יכופר העון הזה לכם עד תמותון״ קאי גם על הוליד ממזר (אלא שמוסיף שם שצריך גם גיהנם)).

זאגן „חטאתי" — וואס בעיקר מיינט עס „שוגג" — אנערקענט ער ניט אז ער האט עובר עבירה געווען ברצון ובידיעה, אז ער איז באמת שולדיק אין דעם (מער ניט וואס דורך אים — אבער בלי ידיעתו — איז געווען א תקלה בעולם, עבירה והעברה אויף מצות המלך מלכו של עולם, און אויך אויף דעם קען ער האבען פארשידענע תירוצים); און בשעת ער פילט זיך ניט שולדיק אין דעם, רופט עס דאך בא אים ניט ארויס קיין חרטה־געפיל.

(ב) שלימות פון מצות וידוי — אז ער דריקט אויס אין דיבור זיין (שלימות התשובה —) חרטה על העבר, ביז (לדעת כמה [52]) צו בעטן מחילה ע"ז ביים אויבערשטן.

און דערמיט איז מובן פארוואס מיט זאגן „חטאתי" אליין איז מען יוצא מצות וידוי אויך אויף זדונות — ווייל דער־מיט דריקט ער אויס די „מצות התשובה מן התורה (ש)היא עזיבת החטא בלבד".

יו"ד. אלע ענינים פון נגלה דתורה, גופי תורה — זיינען פארבונדן מיט נשמתא דאורייתא [53], און נאכמער, זיי ווערן נשתלשל פון ענינים בפנימיות (בנשמת) התורה. איז דערפון מובן, אז די צוויי שיטות אין ברייתא — ג' און ד' חלוקי כפרה — איז דוגמתם בפנימיות התורה — ע"פ קבלה וחסידות.

וועגן די צוויי מספרים — ג' און ד' [54] — זאגט דער צ"צ [55], אז אין „כלים" זיינען פאראן ג' בחינות, און אין „אורות" — ד' בחינות (דריי בחי' אורות וואס זיינען זיך מתלבש אין כלים, און די פערטע דרגא — אורות וואס זיינען העכער פון התלבשות בכלים).

דערפאר ווערן עולמות געטיילט, בכללות, אין דריי דרגות: בריאה יצירה ועשי' — ווייל עולמות איז ענינם כלים (און אצילות וואס עיקרו איז אורות, גייט ניט אריין אין דעם מנין).

ועפ"ז ווערן זיין פארשטאנדיק די צוויי שיטות פון רמב"ח און ראב"ע:

עס שטייט אין קבלה [56] אז די ד' חלוקי כפרה זיינען כנגד די ד' עולמות אבי"ע: מ"ע — עשי', מל"ת — יצירה, כריתות ומיתות ב"ד — בריאה, חילול השם — אצילות.

רמב"ח רעדט וועגן אור וואס אין דעם זיינען פאראן ד' בחינות, דעריבער רעכנט ער ד' חלוקי כפרה; און ראב"ע רעדט וועגן כלים, דעריבער רעכנט ער נאר ג' חלוקי כפרה (און רעכענט ניט חילול השם וואס איז כנגד אצילות [57]).

און דאס איז מתאים מיטן אויבנ־געזאגטן הסבר אין נגלה אין דעת ראב"ע — אז ער רעכנט ניט חילול השם ווייל זיין מירוק איז דורך מיתה — ווארום נשמה און גוף ווערן נמשך [58] (און זיינען אין דער דוגמא [59]) פון אורות

---

52) נסמנו לעיל הערה 10.

53) ראה זח"ג קנב, א.

54) להעיר מצפע"נ עה"ת ר"פ ויצא.

55) דרוש ג' מיני אדם ס"י (אוה"ת בלק ע' תתקעט ואילך). ע"ש בהבא לקמן.

56) שער הגלגולים הקדמה כא.

57) ובזה יומתק מה שבתוספתא יומא שם מונה ד' חלוקי כפרה ומ"מ כותב בבבא הד' (חה"ש) „אבל" (כנ"ל הערה 22 בשוה"ג) — כי עולם האצילות, גם כשנמנה במנין העולמות, הוא נבדל מג' עולמות בי"ע.

58) ראה שעהיוה"א ס"ו (סא, ע"א) דנשמה היא משם הוי' והגוף משם אלקים.

59) ראה אוה"ת בלק שם: ומבשרי אחזה ציור גוף האדם שהוא הכלי נחלק לג' בחי' אלו . . ג' בחי' מהאור המלובשים בג' בחי' דכלים נק' נר"ן אבל בחי' הרביעית שבהאור נק' נשמה לנשמה.

און כלים (נשמה — אורות, און גוף — כלים);

דאָס וואָס ער רעכנט ניט חילול השם צוליב דעם וואָס זיין מירוק איז דורך מיתה — יציאת הנשמה מהגוף, איז בהתאם מיטן הסבר שע"פ קבלה, אַז חילול השם איז כנגד אצילות, וואָס איז בחי' אור שלמעלה מהתלבשות בכלים.

יא. ס'האָט זיך גערעדט פריער, אַז אין ירושלמי [און לויטן מהרש"א איז אַזוי אויך דער פשט אין בבלי], איז ראב"ע מונה יו"כ יסורים און מיתה, און ניט תשובה.

אין אותיות הקבלה הנ"ל, ער רעכנט אצילות בריאה ויצירה און ניט עשי' (וואָס מ"ע (תשובה[60]) איז כנגדה).

איז דער ביאור אין דעם: די מספרים ג' און ד' איז מען אמאָל אויך מבאר (דלא כדלעיל ס"י) — אַז דער סכום ג' וועזט אויף אורות, און ד' — אויף כלים[61]:

כידוע, טיילן זיך די עשר ספירות אין ד' בחינות: חכמה בינה ז"א און מלכות[62]; די ערשטע דריי בחינות זיינען בבחי' „משפיע" און מלכות איז בחי' „מקבל" (וואָס דערפאַר איז עיקר הכלים אין מלכות).

לפ"ז וועזט די ג' ערשטע בחינות (חכמה בינה ז"א) אויף אורות (משפיע)[63], און די בחי' הרביעית — ד'[64] (מלכות) אויף כלים (מקבל)[63]. און אַזוי אויך איז עס אין עולמות [וואָס די ד' בחינות הנ"ל זיינען כנגד די ד' עולמות[65]]: דער מספר ג' וועזט אויף אצילות בריאה ויצירה, און דער מספר ד' — אויף אלע פיר עולמות, אויך עשי'.

קומט אויס, אַז אויך דער מספר פון ג' חלוקי כפרה שבירושלמי (וואו מ"ע — כנגד עשי' — וועזט ניט געראכנט) איז מתאים ע"פ קבלה*[65] — ווייל די ג' בחי' וועזט (לפי' זה) אויף אצילות בריאה ויצירה, וואָס כנגדם זיינען: חילול השם, כריתות ומיתות ב"ד און מצות לא תעשה[66].

יב. אלע פירושים פון תורה וועלכע זיינען בענין אחד זיינען שייך זל"ז[67] —

---

60) שדוקא היא (משא"כ יו"כ וכו') אפשרית רק בעוה"ז (ראה מצות התשובה בסהמ"צ להצ"צ — פ"ד).

61) ראה צפע"נ הנ"ל בהערה 54 ממו"נ ח"ב פ"י.

62) כנגד ד' אותיות שם הוי' — אגה"ת פ"ד. ובכ"מ.

63) וי"ל שנרמז במרז"ל (שבת קד, א) „ג'מ"ל דל"ת — גמול דלים", ומבואר בתו"א (נט, א. ביאוה"ז בלק קז, ד ואילך. אוה"ת ויחי שפג, א) דגימ"ל קאי על יסוד (שגומל) ודל"ת (מקבל) מלכות.

ועפ"ז המבואר בפנים (והערה הבאה) י"ל שמרומז [לא רק בשמות האותיות (גימ"ל — גמול, דל"ת — דלים) ותמונתן („כרע" דגימ"ל לגבי דל"ת .. כרע" דדל"ת לגבי גימ"ל") כמבואר בגמרא שם, כ"א] גם במספר דג' וד'. וראה לקו"ש חי"ח ע' 322 ואילך.

64) וגם: במלכות יש ד' בחינות (ג' הנשפעות בה ובחי' המקבל); ביסוד (ראה הערה הקודמת) — ג' (שכונס בתוכו ג' בחי' חכמה בינה וז"א).

65) לקו"ת מסעי צה, א. ושו"נ.

*65) ע"פ המבואר לעיל (הערה 48) בשיטת הירושלמי, דזה שראב"ע מונה ג' חלוקי כפרה (ולא — תשובה), הוא מפני שמונה רק החלוקות שהכפרה באה מלמעלה (ולא מצד עבודת האדם עצמו) — יש להתאים גם ביאור שיטת הירושלמי ע"פ קבלה שבפנים (שג' חלוקי כפרה הם כנגד מספר האורות, משפיע), עם ביאורו ע"פ נגלה.

66) ע"פ המבואר בפנים — דלבבלי ג' חלוקי כפרה קאי על כלים, ולירושלמי על האורות — י"ל, שהוא כחילוק דתלמוד בבלי וירושלמי בכלל, שבבבלי נוגע ענין הכלים ובירושי' ענין האור (ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 358 ואילך, וש"נ).

67) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ועוד.

איז עפ"ז די צוויי פירושים הנ"ל [צי מיטן „שלשה הן" איז ראב"ע שולל חילול השם (אצילות), אדער מ"ע (עשי')], אע"פ אז זיי זעען אויס ווי סתירה'דיקע פירושים, זיינען זיי אבער שייך איינער מיטן צווייטן:

אויפן פסוק[68] „ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" שטייט אין לקו"ת[69], אז מיטן וואָרט „אף" (לשון ריבוי) איז דער פסוק מרבה נאך אן ענין וואס איז העכער פון „בראתיו גו'" — בחי' אצילות[70]; און דער ריבוי פון „אף" שטייט ביי „עשיתיו" דוקא, ווייל דער גילוי פון אצילות[70] קומט דורך דער עבודה אין עשי' דוקא.

און דאס איז די שייכות פון די ביידע פירושים הנ"ל — ווייל דווקא עשי' איז פאַרבונדן מיט אצילות.

יג. ויתרה מזה י"ל: די שייכות פון די ביידע פירושים איז (ניט נאָר אין דעם פערטן סוג וועלכן ראב"ע איז שולל — אצילות אדער עשי' — נאָר) אויך אין די ג' סוגים וואס ער רעכנט יאָ; ד. ה. די ג' בחי' וואס ווייזן אויף כלים (כפירוש אדה"ז אין בבלי) זיינען פאַרבונדן מיט די ג' בחי' וואס זיינען מרמז אויף אורות (ווי אין ירושלמי).

דער ביאור אין דעם: וועגן דעם מספר פון י"ג (מדות הרחמים) ברענגט ער אין פרדס[71] צוויי פירושים: א) דער מספר פון יו"ד ווייזט אויף די עשר ספירות דאצילות, און דער מנין ג' אויף תלת ראשי שלמעלה מאצילות.

ב) יו"ד — די עשר ספירות, און ג' — די ג' עולמות בי"ע שלמטה מאצילות.

[און די צוויי פירושים זיינען מתאים צו די צוויי ביאורים הנ"ל אין ג' און ד': די עשר ספירות דאצילות טיילן זיך אין ד' בחינות כנ"ל; איז לויטן ערשטן פירוש אז מיט ג' ווערט געמיינט די תלת ראשי ראשין שלמעלה מאצילות, קומט אויס, אז ג' איז העכער פון ד'; און לויטן צווייטן פירוש איז ג' (עולמות בי"ע) נידעריקער פון ד'].

שטייט אויף דעם ענין בחסידות[72], אז „לא פליגי כלל כי שרש ג' עולמות בי"ע הם מג' ראשי ראשים דוקא שהם למעלה מאצי'".

ועפ"ז קומט אויס, אז די ביידע פירושים שבבחי' ג' [ג' וואס ווייזט אויף כלים און ג' וואס ווייזט אויף אורות] זיינען שייך זל"ז, ואדרבה: אמיתית ענין האור, וואס איז אינגאַנצן העכער פון כלים, זיינען די תלת ראשי ראשין שלמעלה מאצילות, און דעם אור נעמט מען דוקא דורך בחי' ג' שמורה על הכלים שלמטה מאצילות[73].

יד. כשם ווי די ג' עולמות בי"ע זיינען פאַרבונדן מיט די תלת ראשי ראשין שלמעלה מאצילות, אזוי איז אויך ביי די ג' חלוקי כפרה — וואס ענינם איז כפרה צו אָ נשמה בגוף דוקא (וואס דעריבער איז ראב"ע ניט כולל בזה חילול השם כנ"ל) — אז זיי זיינען פאַרבונדן מיט אָ דרגא וואס איז העכער פון די ד' בחי' הנשמה נרנ"ח — נאָר ווי זי

68) ישעי' מג, ז.
69) ר"פ בלק.
70) ובאצילות גופא — „אצילות שבאצילות" (לקו"ת שם סט, סע"ג).
71) שער עשר ולא תשע פ"ז.
72) ד"ה גדולה מילה תרכ"ו. ולהעיר גם מריש וסוף ד"ה כל המאריך ה"ש"ת, עי"ש.
73) ולהעיר מהמבואר במ"א דבחי' „אף" (שנאמר גבי „עשיתיו") מרבה גם בחי' שלמעלה מאצילות (ואצילות שבאצילות).

.איז מופשטת מהגוף, מקיף הרחוק, יחידה — ביז ווי זי איז איינס מיט יחיד, ניצוץ נברא מיט ניצוץ בורא, כביכול [74],

וואָרום דוקא דורך דער עבודה פון א נשמה למטה איז א גוף און קיום התומ"צ בגשמיות דוקא — וכנ"ל (ס"ח) אז אויך מצות התשובה דארף געטאן ווערן (ווי אלע מצות) נשמה בגוף דוקא — ווערט אויפגעטאן אן עלי' אין דער נשמה

העכער ווי זי איז געווען פאר איר ירידה, העכער פון בחי' „טהורה היא" (אצילות [75]).

(משיחות י"ט כסלו
והתועדויות שלאח"ז תשכ"ט)

---

74) ראה ע"ח ש' דרושי אבי"ע רפ"א הובא ונתבאר בד"ה ועתה אם נא, תרע"ח.

75) בלקו"ת בלק שם מבואר שעליית הנשמה היא לבחי' הרביעית [אצילות. אלא ששם מבאר ע"פ האופן שאצילות הוא בחי' כתר, וחכמה — בריאה]. אבל בלקו"ת ראה (כז, א־ב) יו"כ (סט, א ואילך) מפורש כבפנים. ובהמשך תרס"ו (ד"ה קדש ישראל) שעליית הנשמה היא בבחי' שלמעלה גם מבחי' טהורה היא שקודם הצמצום, ע"ש.